

Анотація на вибірккову навчальну дисципліну «Історія краєзнавчого руху в Україні»

Рівень вищої освіти - *другий (магістерський) рівень вищої освіти*

Кількість кредитів - 4

Компонент освітньої програми: *вибіркковий*

Мова викладання: *українська*

Викладач: Михайлик Артур Олександрович, кандидат історичних наук,
доцент e-mail: Step.Rudanskiy@gmail.com

Опис дисципліни

1. Актуальність курсу. Актуальність курсу «Історія краєзнавчого руху в Україні» визначається зростаючим інтересом суспільства до власної історії та культурної спадщини. Краєзнавство сприяє формуванню національної ідентичності та вихованню патріотизму. Вивчення історії краєзнавчого руху дозволяє зрозуміти, як розвивалася наука про рідний край у різні історичні періоди.

Курс допомагає здобувачам усвідомити значення локальних досліджень для збереження пам'яті про події, постаті та традиції. Особливо важливою є увага до діяльності місцевих краєзнавців, які робили вагомий внесок у розвиток науки та культури. Краєзнавчий рух має значний вплив на формування регіональної самосвідомості та громадянської активності. Він сприяє відродженню духовних цінностей і поширенню знань про історію рідної землі. Сучасні виклики, пов'язані з війною та глобалізацією, підсилюють потребу у вивченні власних історичних коренів. Це дає можливість осмислити місце України у світовому культурному просторі через призму локальної історії. Названий курс поєднує теоретичні знання з практичними навичками пошуково-дослідницької роботи.

Актуальність курсу полягає також у розвитку інтересу до збереження пам'яток історії та природи. Загалом, вивчення історії краєзнавчого руху є необхідним для гармонійного розвитку особистості та суспільства.

2. Метою дисципліни «Історія краєзнавчого руху в Україні» є формування в здобувачів знань з історичного краєзнавства і релігіоналістики на основі використання нових методологічних підходів та здобутків історіографії; сприяння культурно-історичній самоідентифікації молоді; виховання культури міжрегіонального спілкування та міжетнічної толерантності; формування активної особистості, здатної практично реалізувати набуті знання для специфічних потреб регіону; вдосконалення навиків історичного дослідження шляхом пошуково-краєзнавчої роботи.

Завдяки вивченню дисципліни майбутні фахівці зможуть:

- Визначати хронологічну послідовність історичних подій; хронологічно співвідносити процеси, які відбувалися на землях України із загальноєвропейськими тенденціями історичного руху.

- Показувати на історичній карті території розселення українців, територіальні зміни, що відбувалися, і співставляти їх із сучасними кордонами України.

- Характеризувати політико-адміністративний устрій України на різних історичних етапах, форми та засади функціонування української державності.

- Визначати сутність української національної ідеї, причини розвитку та особливості українського національного та суспільно-політичного рухів у контексті націєтворчих процесів у Центрально Східній Європі.

- розробляти та реалізовувати комунікаційні стратегії для просування туристичного продукту;

- формувати позитивний туристичний імідж України на національному та міжнародному рівнях.

3. Завданням вивчення дисципліни «Історія краєзнавчого руху в Україні» є:

- Пояснювати економічні та соціальні процеси на території України, сутність переходу від традиційного до індустріального суспільства; називати основні риси модерного суспільства.

- Описувати та порівнювати становище українського населення та риси повсякденного життя українців на різних етапах історичного розвитку та у складі різних державних утворень.

- Описувати явища культурного та духовного життя; порівнювати ідеї та цінності минулого з сучасними державотворчими ідеями та культурними цінностями українців.

- Аналізувати економічну, політичну та культурну активність інших етносів/націй на території України; характеризувати міжнаціональні відносини та наводити приклади взаємодії між українським та іншими національними рухами на території України.

- Шукати історичну інформацію та користуватися різними джерелами інформації (науковими монографіями, науково-популярними працями, енциклопедіями, періодичними виданнями та ін.).

4. Проблематика (зміст дисципліни), яка буде розглянута у процесі вивчення навчальної дисципліни:

Об'єктно-предметна сфера та джерельна база «Історії краєзнавчого руху в Україні».

Термінологічний інструментарій історичного краєзнавства та його зв'язки з суміжними науковими дисциплінами.

Зародження та етапи становлення краєзнавчого руху в Україні.

Розвиток історичного краєзнавства в Україні в другій половині XIX – на початку XX ст.

Історико-краєзнавчий рух у міжвоєнний період (1920 – 1939 рр.).

Історичне краєзнавство в Україні у другій половині XX – початку XXI ст.: доробок і тенденції розвитку.

Зародження краєзнавчого руху на Поділлі. Місце Поділлєзнавство в українському краєзнавстві.

Становлення і розвиток науково-краєзнавчих осередків на Поділлі в XX ст.

Інституалізація краєзнавчого руху на Поділлі наприкінці XX – на початку XXI ст.

5. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати і вміти:

За підсумками вивчення дисципліни студент повинен знати:

- основні етапи становлення та розвитку краєзнавчого руху в Україні, його провідні напрями, персоналії та організаційні форми.
- історичні джерела та наукову літературу з проблем краєзнавства, застосовуючи сучасні методи історичних досліджень.
- методи пошуку, відбору та систематизації краєзнавчих матеріалів (архівних, музейних, польових, картографічних), готувати їх до наукового та освітнього використання.
- основні етапи історичного дослідження для вивчення становлення краєзнавства та його впливу на національно-культурний розвиток.
- особливості роботи з інформаційними та архівними ресурсами, використання сучасних інформаційних технологій та цифрових баз даних.
- засоби і методи розробки та презентації історико-краєзнавчих проєктів (дослідження, публікації, екскурсійні маршрути, виставки, цифрові мапи) для популяризації локальної історії та культурної спадщини.

За підсумками вивчення дисципліни студент повинен уміти:

- аналізувати та інтерпретувати джерела з історії краєзнавчого руху України (архівні матеріали, усні свідчення, музейні колекції, картографічні та фотофонди).
- застосовувати методи історико-краєзнавчого дослідження (польові дослідження, усна історія, локальна статистика, топонімічний аналіз) для вивчення розвитку краєзнавчого руху.
- визначати етапи та особливості становлення краєзнавчого руху в Україні, порівнювати їх із європейськими та світовими тенденціями.
- класифікувати та систематизувати краєзнавчі матеріали (документи, пам'ятки, музейні експонати, польові записи) для наукового та освітнього використання.
- здійснювати наукове описання та паспортизацію об'єктів історико-культурної спадщини, пов'язаних із краєзнавчим рухом та його діячами.

- розробляти та презентувати історико-краєзнавчі проєкти (музейні виставки, маршрути, екскурсії, цифрові карти пам'яток, локальні історичні дослідження).

6. Шкала оцінювання з навчальної дисципліни у балах за всі види навчальної діяльності, яка переводиться в оцінку за шкалою ECTS та у чотирибальну національну шкалу:

Сума балів за шкалою Інституту	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Іспит	Залік
90-100	A (відмінно)	Відмінно	Зараховано
82-89	B (дуже добре)	Добре	
75-81	C (добре)		
65-74	D (задовільно)	Задовільно	
60-64	E (достатньо)		
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	Незадовільно	Не зараховано
1-34	F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)		

7. Критерії оцінювання складових поточного контролю навчальної діяльності студента

Компетенції (знання, уміння та навички), продемонстровані на навчальних заняттях (практичних, семінарських, лабораторних, враховуючи знання з тем, що виносяться на самостійне опрацювання) оцінюються за 100-бальною системою.

Оцінка в балах (за 100-бальною шкалою) за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання
98-100	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.
94-97	Студент володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію.
90-93	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси.
86-89	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації;

Оцінка в балах (за 100-бальною шкалою) за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання
	чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
81-85	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
75-80	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; скласти таблиці, схеми.
70-74	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами.
65-69	Студент розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але окремі висновки не логічні, не послідовні.
60-64	Студент володіє початковими знаннями, здатний провести за зразком розрахунки; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає

Оцінка в балах (за 100-бальною шкалою) за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання
	значні труднощі.
50-59	Студент намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом.
35-49	Студент мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
1-34	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.

Оцінювання модульних контрольних робіт здійснюється за 100-бальною системою.

Оцінювання захист навчального матеріалу, що виноситься на самостійне вивчення для студентів заочної форми навчання здійснюється за 100-бальною системою.

8. Література

Основна література

1. Андерсон В. Проблеми регіоналізації України: теорія, практика, перспективи. Розвиток України в регіональній перспективі: політичні, економічні, соціальні проблеми регіоналізації. Київ, 2002.
2. Бялковський Л. Поділля у XVI ст. (польською мовою). Варшава, 1920. 113 с.
3. Верменич Я. Історична регіоналістика в Україні. Український історичний журнал. 2001. № 6; 2002. № 2.

4. Верменич Я. Історична регіоналістика в Україні: спроба концептуального аналізу. Київ: Наука, 2003;
5. Винокур І.С. Історія Лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя від кам'яного віку до середньовіччя. Київ-Одеса, 1995. 235 с.
6. Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України. Київ: Основи, 1995. 318 с.
7. Дашкевич Я.Р. Розселення вірмен на Україні в XI-XVIII ст. Український історико-географічний збірник. 1987. Вип.1. С.150-181.
8. Дем'янчук А., Дем'янчук Б., Дем'янчук Г. Українське краєзнавство: сторінки історії. Київ, 2006. 217 с.
9. Дзира Я.І. Татаро-турецькі напади на Україну XIII-XVI ст. (за хроніками Бельських і Стрийковських). Український історико-географічний збірник. Київ, 1971. Вип.1. С.83-102.
10. Жупанський Я., Круль В. Про об'єкт і предмет вивчення національного краєзнавства. Краєзнавство. 1994. №2. С.76 – 87.
11. Крикун М.Г. Повітовий устрій подільського воєводства в XV-XVI ст. Український археографічний щорічник. Вип.1. Т.4. Київ, 1992. С.157-178.
12. Крикун М.Г. Початки Подільського повітового устрою. Проблеми української історичної медієвістики. Київ, 1990. С.33-52.
13. Крикун М.Г. Поширення польського адміністративного устрою на українських землях. Проблеми слов'янознавства. Львів, 1991. Вип. 42. С.24-30.
14. Макарчук С. Писемні джерела з історії України. Львів :Каменярь, 1999. 187 с.
15. Макарчук С. Історичні неписемні джерела з історії України. Львів, 2002. 156 с.
16. Реєнт О.П. Сучасна історична наука в Україні: шляхи поступу. Український історичний журнал. 1999. №3.
17. Скрипник П., Горбик В. До питання про історичне районування України. Український історичний журнал. 1995. № 2. С. 12 – 18.
18. Тронько П. Історичне краєзнавство: Крок у нове тисячоліття: Досвід, проблеми, перспективи. Київ, 2000. 270 с.

10.2. Додаткова література

19. Боряк Г.В. Територія і залюднення Брацлавщини в першій половині XVI ст. (до 1566 р.) Історичні дослідження. Вітчизняна історія. Вип.П. 1985. С.63-70.
20. Винокур І., Петров М. Про час заснування Кам'янця-Подільського: дискусійний аспект. Краєзнавство. № 1-4. 1999. С.10-21.
21. Винокур І.С., Горішній П.А. Бакота. Столиця давньоруського Пониззя. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 1994. 364 с.
22. Колодзейчик Даріюш (РП). Кам'янецький еялет: турецькі джерела до історії Поділля 1672-1699 рр. Український археографічний щорічник. – Вип.7. Київ, 1992. С.113-118.
23. Михайлик А.О. Історіографія історії Правобережної України дожовтневого періоду: соціально-економічний аспект. Вісник

- Державного архіву Хмельницької області «Подільська старовина». – Хмельницький: ФОП Стрихар А.М. 2017. - № 1 (1). С.217 – 224.
24. Михайлик А. О. Звільнення Кам'янця-Подільського від більшовицької окупації 28 лютого 1918 року. Спроба аналізу візуальних джерел. «Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»)): журнал. 2023. № 11(17) 2023. С. 1218 – 1230.
25. Михайлик А.О. Роль соціально-економічного чинника у формуванні інтелігенції Правобережної України в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника: зб. наук. пр. / [редкол.: Т. М. Карпова (гол.) та ін.]. Т. 4: До 70-річчя від дня народження професора Анатолія Григоровича Філінюка. Кам'янець-Подільський: ФОП Панькова А. С., 2023. С. 206 – 216.
26. Михайлик А.О. Фотодокументи як джерело історії повсякденності: відкриття Кам'янець-Подільського університету 22 жовтня 1918 р. «Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»)): журнал. 2023. №10(16) 2023. С. 872 – 884.
27. Степанков В.С. Подільські опришки та їх боротьба з турецькою залогою Кам'янця-Подільського (осінь 1672-1674 рр.). Кам'янецьчина в контексті історії Поділля. Кам'янець-Подільський, 1997. Т.1. С.71-75.
28. Трубочанінов С.В. Історія Поділля та Південно-Східної Волині. Ч.2. Кам'янець-Подільський, 1994.
29. Трубочанінов С.В. Поділля в останній третині ХVІІ ст. // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Історичні науки. Т.1(3). Кам'янець-Подільський, 1997. С.220-229.
30. Франко І. Галицьке краєзнавство. Зібрання творів у 50 томах. Т. 46. Кн. 2. Київ: Наукова думка, 1986.
31. Grzybowski S. Wroczystości w Kairze po zdobyciu Kamienca-Podolskiego w 1672 r. Kamieniec-Podolski studia z dziejow miasta i regionu. T.1. Makow, 2000. S.181-185.
32. Kolodziejczyk D. O Türkach w Kamieńcu raz jeszcze – refleksje z kwerendy w Bolonii Barok. Historia-Literatura-Sztuka. № 1(15). Krakow, 2001. S.165-175.
33. Magocsi Paul Robert. A history of Ukraine. University of Toronto: Press Incorporated, 1996. 811 p.
34. Reid A. Borderland: A Journey Through the History of Ukraine. London: Orion, 2022. 400 p.

Інтернет-ресурси

1. Сайт Національної академії наук України. URL: <http://www.nas.gov.ua>.
2. Сайт Інституту історії України НАН України. URL: <http://www.history.org.ua/>.
3. Сайт Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С.

- Грушевського. URL:<http://archeos.org.ua/>.
4. Сайт Інституту археології. – Режим доступу: <http://www.iananu.kiev.ua/>.
 5. електронна бібліотека НБУВ. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001000>
 6. Сайт Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. URL: <http://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/about/>.
 7. Сайт Українського інституту національної пам'яті. URL:
 8. <http://www.memory.gov.ua>.
 9. Сайт Національної академії мистецтв України. URL:
 10. <http://academia.gov.ua/>.
 11. Контакт-адреса проекту «Енциклопедія історії України» (не офіційний сайт Інституту). URL: [http://alex.kagarlitski@gmail.com](mailto:alex.kagarlitski@gmail.com)
 12. Сайт громадського проекту «Лікбез. Історичний фронт». URL: <http://likbez.org.ua/uk/>.
 13. Сайт інтернет-проекту «Україна Incognita». URL: <http://incognita.day.kiev.ua>.
 14. Сторінка інтернет видання «Українська Правда» URL: <http://www.istpravda.com.ua>.
 15. Історико-краєзнавчий музей Поділля (Могилів-Подільський). Офіційна сторінка музею: URL: <https://mpmr.gov.ua/kraeznavchij-muzej-13-32-12-22-03-2025/>
 16. «Кабінет виучування Поділля – яскрава сторінка краєзнавчого руху на Вінниччині (1924-1930)» (Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека). Бібліографічний покажчик: URL: <https://library.vn.ua/e-library/katalog/kabinet-viuchuvannya-podillya>
 17. Туристичні ресурси Полісся / Поділля (в межах курсів / методичних матеріалів). PDF-збірник з туристичного ресурсознавства Вінницької, Хмельницької, Тернопільської областей: URL: <https://m.vtei.edu.ua/mod/resource/view.php?id=32451>